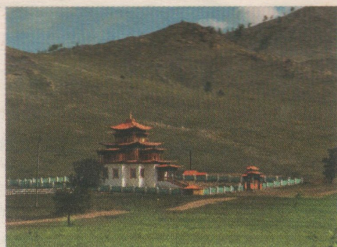

6+

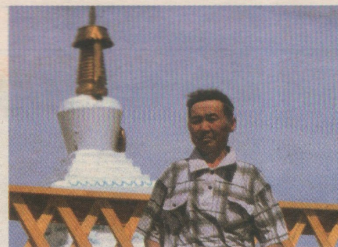
4 ▶

Ацын
дацан

8 ▶

Бато
Аюшеевай
зүрхэнэй
мүрнүүд

burunen.ru

2020 оной
октябрийн 22,
№41 (41)

Буряад **ҮНЭН**

dialect

ЭДИР ЗҮЖЭГШЭД

Гусиноозерск хотын Родничок гэсэн хүүхэды театр «В гостях у принцессы Алтанхайша – Золотые ножницы» гэсэн Уласы хүүхэды урилдаанда Гран – При шанда хүртөө.

30 гаран видео – зүжэгүүды дунда манай хүүхэды театр «Аистенок» гэсэн зүжэгөөрөө илажа гараа, хүтэлбэрилэгчэнь – Батышева Галина Иннокентьевна.

Урилдааны дүнгүүдээр хэдэн номинацинуудаар Анастасия Чултумова, Дмитрий Цыденов, Мария Чубарова, Анастасия Чултумова гэсэн эдир зүжэгчэд эгээ гоеор зүжэг

наассаны түлөө басал шангуудта хүртөө.

Иймэ сайн амжалтаарнь эдирчүүлээ болон багшанарынь амаршалая!

Аймагай
мэдээсэлэй албан

НАМАРАЙ АМАРАЛТА

Сурагшдай намарай амаралта со-
ноогдобо. Буряад ороной дунда
сургуулинууд ноябрийн 2-оос 14
болотор амаралтада гарахань.

Октябрийн 19-дэ Уласай дары арга хэм-
жээ абаха түбэй ээлжээтэ зүблөөн дээрэ
сурагшдай амаралтын болзор тодорхой-
логдоо. Тиигэжэ долоон хоногоор соноохо
тухай шийдхэбэрийн абтасны ушар шал-
тагаан гэхэдэ, энэ хугасаа соо санитарна
эмшэд ба эмнэлгын салбарийн ажалшад
үбшэлсэн гэр бүлэнүүдтэй нягтаар хүдэлхэ
юм ха. Харин Буряадай Болбосоролой
болон эрдэм ухаанай яаман юрэнхы
болбосоролой эмхинүүдэй суралсалай
түсэбүүдтэ засабаринууды оруулха талаар
ажал ябуулна. - Сурагшадта үгтэхэ ёстой
бүхы шэнэ мэдээнүүд тэрэл хэмжээгээрээ
үгтэхэ. Зүгөөр үзэхэ сагынл хубилгаха
баатай болонобди. Хоёртэ четвэрийн
дүүрсэнэй удаа аймагуудай болбосоролой

хорооной мэргэжэлтэд энэ талаар шэн-
жэлгэ хэхэ ёстой, - гэжэ Буряадай болбо-
соролой болон эрдэм ухаанай сайдай ор-
логшо Галина Фомицкая мэдээсэбэ. Гадна
Буряадай Толгойлогшо Алексей Цыденов
эхин ангиин үхибүүдэй суралсалай ажал
ябуулга эмхидхэхэ тухай тусгаар зүблөө са-
яар хэхэ ёстой. Тиигэжэ холоос суралсалай
бэрхшээлнүүды тодорхойлохо талаар даа-
бари үгөө. Харин дунда сургуули дүүргэжэ
байсан үхибүүдэй хэшээлнүүдтэ ябажа
эхилхэ тухай шийдхэбэри эдэ үдэрнүүдтэ
абтаа сэн гээд сануулая. Харин эхин ан-
гийн сурагшад мүнөө дээрээ гэрээсээ
хэшээлнүүдээ хээд лэ байха.

«Буряад үнэн» мэдээсэлэй албан

ШЭНЭ СЭСЭРЛИГ

Яруунын аймагай Нараста сууринда
хүүхэдэй сэсэрлигэй шэнэ байшан
ашаглалгада тушаагдахань. 150
сууритай сэсэрлиг октябрийн 30-да нээгдэжэ,
1,5 настайгаас эхилээд, 3 настай хүрэтэр хүүхэды

абаха болоно.

«Демография»
гэсэн үндэсэн
түслэй ашаар энэ
барилга эмхидхэгдэжэ,
хамтадаа 187 сая түхэриг
сомологдобо. Хоёр дабхар
байшан гурбан хувяас

бүридэнэ. Бүлгэм бүхэндэ 25
үхибүүн оруулагдаха. Хамтадаа
хүүхэдэй зургаан бүлэгтэ үхибүүд
ябаха аргатай. Эдэндэ тус тустай
өөстөн наасха талмайнууд, спортын
булангууд бэлсэгдэнхэй. Гадна бусад
хэрэгтэй байра, газарнууд зохидоор
түхээрэгдэнхэй, үнгын модонууд, сөөгүүд
суулгаданхай. Байшангай газар талын
харгынүүд асфальт болон бетоноор хушагдажа, унаагай зогсохо
газар бэлсэгдээ, явган зоной уужам харгынүүд хэгдээ. Буряад Уласай
Засагай газарай Капитальна барилгын талаар управлени болон
Барилгын болон гэр байрын ажахы шэнэдхэлгын яаманай тусаламжаар
Ивалгын, Захааминай, Загарайн, Мухар-Шэбэрэй, Тарбагатайн
аймагуудта болон Улаан-Үдэ хотодо шэнэ сэсэрлигүүды бариха талаар
ажал явуулагдажа, тэдэнэй түсбэ зохёохо, шүүмжэлэл, шэнжэлгэ гаргах
хэрэг ябуулагдана гээд тэмдэглээ.

«АРАДАЙ БЮДЖЕДЭЭР» УНААНУУД АБТАБА

Октябрийн 19-дэ Улаан-Үдэ Сөвөдүүдэй талмайда ниислэл хотын
харгыгаар хүн зоны зөөхэ хэрэгтэ абтасан автобусууд олоной анхаралда
табигдаа. «Арадай бюджеттэ» хотодо ажасуугшад дуугаа үгэжэ, хүн
зоны олоноор багтаадаг автобуснууды абаха тухай санамжаа энэ зундаа
тодорхойлжо, хамтадаа 42 унаа абтаа гээд сануулая.

Улаан-Үдэ хотын мэр Игорь Шутенковой тэмдэглэснээр, олоной
анхаралда дурагдагдасан автобуснуудай арвань октябрийн 20-оос Улаан-Үдэ
хотын зүүн талын газарнуудаар, Загорск, Комушка, Дивизионный, Сосновый
Бор, Забайкальский тосхонуудаар болон зуудахи кварталнуудаар ябажа
эхилхэ. Ноябрьн 1-ээс ПА3 түхэлэй шэнэ унаануудай хорин тавань арван
хоёр маршруудаар явуулагдаха. Нэгэ автобусой сэн дунда зэргээр 5 сая түхэриг
бүридүүлнэ. 20 унаа «Арадай бюджетэй» мүнгөөр, бусадын Алас Дурна зүгэй
субсидийн ашаар абтаа гэжэ хэлэлтэй. Эдэнэр эрэмдэг зоны суулгаха тухай
түхээрэлгээр, видео-буулгабари хэхэ, халуунда агаар сэрүүн болгохо,
түймэр унтрааха зэбсэгээр гүйсэд хангагданхай. Шэнэ автобуснуудай
ашаар хотын зон үни удаан харгыда зогсожо байнгүй, зохид, дулаан
унаагаар үглөөгүүр ажалдаа, үдэшэндөө гэртээ ошохо аргатай болоо гэжэ найдагдана. Улаан-Үдэ
хотын захиргаан сүүлэй арбан хоёр жэлэй туршада шэнэ автобуснууды
аваагүй, ехэнхи ушарта үмсын унаа ажасуугшады зөөдэг байгаа.

Светлана ЛОГИНОВА

ХУУЛИ БУСААР БАРИГДАНА

Буряад Уласай Кабанскын аймагта
хуули буса аргаар омоли барижа
байсан хүн баригдаба. Сагдаанар
энэ хүны хоёртиигоо барижа, дахин
харюусалгада хабаадууламнай гээд
тэмдэглэнэ.

Загас бариха түхээрэлгын
аргаар омоли баригдажа, 65 000
түхэригэй гарза ушаруулагдаба.
Энэ ябадалай түлөө хоёр жэлээр
эрхээс хасагдаха гү, али 500
000 түхэригэй яла түлэхэ тухай
Ородой Холбоото Уласай
Уголовно Кодексын 256-дахи
хэсэгтэй 1-дхи пункт соо
хэлэгдэнэ. Тиимээс гэмтэ
ябадал эрхилсэн хүн
сүүдэй шийдхэбэрээр
эзмээ амсаха болоно.
Байгалай омолиин
тоогой ехээр үсөөржэ
эхилхэдэ, 2017
оной октябрийн
1-ээс тэрэны
олзоборилхо
ябадал
болуулагдасан
гээд дахин
сануулая.

ЁСДЭМ - ПОТ
ТОГОНОЖ

НОЕХОН НЮТАГЫ АТАМАН

Минии нагаца үгэй – Биликтуев Эрдэни Очирович 1938 ондо бага хувуун Бальжин Эрдэнеевичыгээ ангиин дайсан гүүлээд, хамалгада абтасан ем.

Бидэн, зээ хүүхэдэн, нагаца үгэймнай хасаг байгаа ем гэж мэдэхээс ондоо юуч мэдэдэггүй байгаады.

Минии авгайм Цуулга нётоогоос самган аваад, айльчалжа очоод ерхэдээ эжидээ хэлэж байгаа бэлэй: “Эжы, таамнай атаманы бацган хэмбайнат. Галингаа түрэлнүүдээр ороходомнай намаас ехээр асуугаа... хэны хувуун, хэн гээчч гэжэ.”

Минии хөөрхэд: «Аа, чи мохор (нётго нэрэнэ Атаманы зээ хувуун хэмбайнач, танай нагаца үгэй ойро тойрон мэдээж, ехэ үнэн цэхэ, ажалча бэрхэ, элдэб асуудалнууды зүвөөр гэршэлдэг хүн байгаа ем” гэжэ хэлээ. Тэхэдэнэ эжымнай ехээр авигтажа: “Зай, манай ава Ноехон голы сомоны түрүүлэгчэ ангил байгаал даа, манай Ноехондо Цэдэн атаман гэжэ Сэлэнгын станицын атаман байгаа ем. Паар мори хүлөөд, харуульчанты явдаг сэн...” гэжэ хэлээ бэлэй.

Тэгжэ бидэн Эрдэни Очирович атаманы зээнэр үнбайнады гэжэ мэдээ бэлэйд.

Бидны заахан байхад эжымнай ходо хэлдэг бэлэй: “Манайд Ноехоноорхид ержэ, хамтархамнай, салхамнай гэжэ элдэб асуудалнууды аватымнай шийдхэдэг сэн”

Минии юундэ танайд ердэг байгаа ем гэжэ асуухадам: “Насты хадань, хөөрөлцэдэг байгаа ем ааб дээ...” – гэдэг бэлэй.

Бүхы насандаа тэрэ цагы ангиин есоор эжымнай авыгаа

Ноехон нютагы атаман байгаа гэжэ ходо нюужа ябдаг байгаа.

Тымэл хадань, 1938 ондо бага хувуун Балькантинь арэды дайсан гэжэ түрмэндэ хаагаа ем.

Хандацу бацгань, минии нагааа баавай, хожомонь хэлдэг сэн: “1938 оны намар авадаа, авгадаа дулаан хубца, эдээ хоол Үдын үндэр цагаанда (түрмэндэ) аваашча үгөө бэлэйб. Хойто жэлдэнэ дахин очходом, аватнай буудажа алуулаа, авгадайтнай холо сүлэлгэдэ явуулаа гээ сэн”. Тэгжэ, далан насты нагаца авамнай Совет хуулийн зарлигаар ами насаа таслуулаа бэлэй.

Энээн тухай, түүхын факультетдэ сордог зээ хувуундээ хөөрхэдэм, ехэ санаатан болоод, гэрэл зурагынь олохо байгаады, тэгэвэл архиваас үшөөч олон ем нагаца үгэй тухайгаа мэдэхэ болохо сэмдэ гэжэ хэлээ.

Харин, минии авам, Чултум Лубсанович, Хойто Байгалы аймагы Доодо Ангар гэжэ тосхондо гэр бүлөөрөө сүлэлгэндэ явуулагдаа ем. Тэндэ, түрэл нётгоосоо холо 12 жэл ажасугаа бэлэй. Алта малтадаг Александровска приискэд хүдэлжэ, үри хүүхэдэ, эгчэнэрынгээ үнчэн хүүхэды ехэ болгоо. 1950 ондо авымнай тэндэ наса барсан хойно, эжымнай бидныгээ нётгоо ацараа.

Ямарч муухай цаг байгаа гэчэб гэжэ ходо мүнөө санадагба...Хэдэн олон хүны

үнчэрүүлээ, түрсэн тоонтоосонь явуулаа, холо хариин газарта ясын тавиулаа...

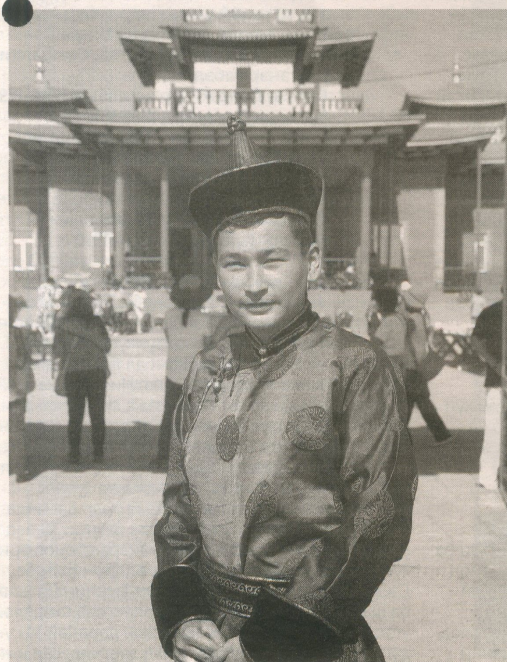
Октябрийн 30 – да, бидэн нагаца авынгаа, нагэцынгаа нангин дурасхаалда, Улаан – Үдэ хотод үнгэрдэг митингэд ошчо, хамалганда явуулсан хүнүүды хүшөөдэ баглаа цэцэг тавидаг заншалтыды.

Түрэл тоонтодооч очходоо, басал иимэ хүшөөндөө очоод, удааханаар дугай зогсон, нагацанараа санажа байдагды.

Галина БАДАРЕЕВА,
Ноехон нютаг.

ЗАГАСТАЙН ДУНДА ЁУРГУУЛИ ШАБИНАРААРАА ОМОГОРХОН ЯБАНАЛ ДАА ...

Энэ үдэрнүүдтэ Буряад орондоннай «Жэлэй эрхим хурагша 2020» гэхэн Республиканска конкурс үнгэрхэн байна. Тус конкурс Сэлэнгын аймагта үнгэрхэдэн, манай хургуулийн 11-дэхэ классай хурагша Дашиев Сережа илажа гаранан байна.Тиимэхээ Сережа Республиканска конкурсда хабаадаха уялгатай болобо гээшэ. 27 эрхим хурагшадай дунда илажа, хүндэшье,орёшье конкурсын шатанууды дабажа, III шатын дипломоор шагнагдахан байна.Иимэ үндэр шанда хүртэхэндэнэ, бидэ ехэ баяртайбди. Энэмнай хадаа Сережын 10 жэлэй хуралсалай дүн гээшэ, Загастайн хургуулийн багшанарай ажал, заатагуй энэ хүгшэн эжынь- Светлана Алексеевнагай хүмүүжүүлгэ гээшэ ааб даа.

Загастайн дунда хургуули олон бэрхэ, дорюун шабинараараа 100 жэлэй хугасаа соо омогорхожо ябадаг юм.Мүнөө хадаа Сережа өөрынгөө Загастайн дунда хургуулийн нэрэ үшөө дахин бүхы Республика соогоо дээшэнэ үргэжэ, эрхим хургуулинуудай нэгэн гэжэ үшөө дахин тодорхойлогдобо.

Сережамнай ехэ урагшаа наанаатай, бэрхэ, дорюун, шадамар, эрмэлзэлтэй, шанга хүмүүжүүлгэтэй, номдоо хурса, соёл болбосоролой талаар ударидагша, хургуулийнгаа түрүүлэгшэ, бага ангиин хурагшады дахуулан, эрдэм мэдэсэдэ хургадаг юм. Сережа хургуулийн түрүүлэгшэ байбашье, журналистикын талаар ажал явуулдаг, тэрээнхээ гадна «Эхэ хэлэн- манай баялиг» гэхэн

региональна конкурсда ехэ эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг. Хүгшэн эжынь ехэ хайнаар хүбүүгээ хүмүүжүүлээ. Юундэб гэхэдэ энэ хувуун буряад хайхан сэдхэлтэй, аха заха зониие хүндэлжэ, мэндээ хэлсэжэ ябадаг. Иимэ бэрхэ шабинаре хүмүүжүүлхэндэнэ, Загастайн багшанарта хайниие хүргэжэ,хургуулийн дарга Бальчинова Марина Нимаевнада аргагүй ехэ баяраа хүргэн,тиибэшье хүгшэн эжыдэнэ баяр хүргэнэбди.

Саашадаа Загастайн дунда хургуули шабинараараа омогорхожо, олон түмэн жэлнүүдтэ иимэл бэрхэ хувууд, басагады тэнжээн гаргахань болтогой!

Аюна ДОРЖИЕВА,
Тохой нютаг

XVIII зуунжэлэй тэнгээр Буддын шажанай буряад дайдаар дэлгэржэ байсан сагта хоёр атаган ба зургаан булагад эсэгийн отог зон нэгдэжэ, 1743 ондо Галуута нуурай зүүн бээдэ, Загастай голой адагта эшэгы дуган босхоожо, мүргэлэй хамтын газартай болсон байна. Тиигэжэ тэрэ дугандань рабжамба лама Пүнсэг Жамса Тангадун лобон ламаар табигдажа, уншалганууды уншажа эхилээ.

Хойто жэлын Галуута нуурай араар оршодог Мэргэн Шанаа гэжэ газарта дуганаа нүүлгэжэ, долоон бишыхан нуурнуудай дунда модон дуган барьсан байна. Зүгөөр тэрэл жэлдэ Химнэ мүрэн үерлэжэ, Тамчинн сагаан тала осондо абтаха аюулда ороо. Модон дуганаа түрүүн Аца голой адаг руу, хожомын Хаан-Хонгор уулын үбэрөөр, нуурай зүүн-хойнохи Табхар гэжэ газарта абаашажа табиха баатай болоо. Олон дахин зөөлгэсэн, осондо абтасан ушараас хуушан дуганай үмхиржэ эхилхэдэ, 1749 ондо 1-дүгээр атаган улад Эрхүүгэй засаг зургаанаас өөстн мэдэлэй отог дацан бариха зүбшөөл абажа, Дэрэстэй гэжэ нутагта шэнэ дуган босхообо. Шэнэ дуганай соржо шэрээтэ ламаар жүдбэ лама Ширав Жамса Мүнхын гэгшэ томилогдожо, ламанарайн тоо олошорсон.

1764 ондо буряад хасаг сэрэгэй бии болсон ушараас дацанай хэдэн ламанар атаган полкын ламанарай тоодо орсон. 1784 ондо Сагаан сарын найман шэнэдэ дуган түймэртэ абтажа хайлаба. Байгалай баруун эрьээс ерсэн 6 булагд эсэгэтэн атаган отогтой ноён соржо Галсан Лүндэбүнэй ударидалга доро өөс-өөстнгөө дугантай болохын тула ябуулга хииснынь, хүдөөгэй захиргаанай дарга Будков гэгшын 1784 оной августын 6-най №228 тогтоолоор зүбшөөгдэжэ, Загастай голой зүүн бээдэ эшэгы дуган баригдажа, 6 эсэгийн зоной Загастайн дацан бособо. Харин 2-дугаар атаган отог ба подгородно отогтой үзөөнгүүд тэрэл могой жэлдэ хайлсан дуганайнгаа суурьяс холо бэшэ, Аца голой эрьедэ шэнэ модон дуган босхообо. Хоёр тээшээ салахадаа, дацанайнгаа жасаас шажанай хэрэгсэл, бурхадаа, номуудаа тэгшээр хуваарилжа, хожом хэлэ ама гаркүйн тула тамгатай саарсанда гараа табиха тарсан. Шэнэ дацанай шэрээтын олбог дээрэ ноён соржо Галсан Лүндэбүн сууба. 1786 ондо дацан рамнайлагдаад, Дамжан Чойжол сахюусантай, "Түбдэн Даржалин" Ацын дацан гэгдэжэ, хурал номой өөстн гурим байгуулаа. Хаан-Хонгор уулын оройдо бүмбэ нюужа, ламаар тахигдадаг дацанай обоо болгосон. 1795 ондо Шэгэмүни ба Аюша бурхадта зориулсан хоёр сүмэ баригдаа. Табан жэлэй удаа Сахюусан ба Гүниг дуганууд босхоогдожо, Жүд хуралнууд хурагдадаг болсон. 1816 ондо Шэгэмүниин сүмэ сэлбэгдэжэ, 1825 ондо Дэмчиг ба Хурдын сүмэнүүд баригдаба. Үшөө хоёр жэлэй удаа Очирвани ба Отошо бурхадтай сүмэ, хойто жэлын Найдан

дуган гээд босчо, дацан хүгжэлтэтэй байба. Тиин буряад дацангууды шалгахыгаа генерал фон Шиллингын ерэлгэнээр Согчин дуган ехэ засабарид ороод, шэрдэгдэбэ, будагдаба. 1831 ондо дацанай жиндагууд Бандида Хамба Лама Гаваан Ешижамсын гэгшы урдаа барин, дасанай 6 сүмэ засажа, сэлбэхэ тухай асуудал Эрхүүгэй генерал-губернаторай үмэнэ табиха. Эрхүүгэй губернаторта үгтэсэн 1835 оной тоосоогоор Ацын дацанда 14 комплээд (комплект) лама байсан, харин хоёр жэлэй удаа 18 комплээд ламанар, 20 хасаг лама ба 10 хуваар гэжэ тоологдоо. Үнэндөө штадаас гадуур лама хувааргыгаа хамта 120 гаран боложо байсан. 1853 оной майн 15-най "Зүүн Сибириин ламын шажантанай дүримүүд" дотор энэ дацанда үшөө 4 штад ламын эрхэ үгтэбэ гэгдээ. 1861 ондо Согчин дуган засаварида орожо, ханань гадаа талаасаа тоосоор хушагдаад, хушалтань шэнэлэгдээ сэн. 1874 ондо Бандида Хамба Чойдор Мархайн 34 дацангуудай хилэ захын тодорхойлгын ехэ ажал ябуулаа. Тиин Ацын дацан хилээрээ зүүн тээгээс Загастайн дацантай Сэлэнгэ мүрэн тултар, баруун тээгээс Тамчинн дацантай, баруун-хойноо Юрөөгэй дацантай зэрлэжэ байгаа. 1877 оной тоосоогоор Ацын дацанай зөөрин сэн гзбэл: Согчин дуганай – 1285 тух, 9 сүмэнь – 275 тух. ба Согчин дуганай, мүн бүхы сүмэнүүдэй досоохи эдлэл – 3520 тух.30 мүн. гээд тоологдоо. 1881 ондо Зүүн-Сибириин Буддын шажантанай ахалагша Бандида Хамба Дампил Гомбоевой зууршалгаар гуйлта-хандалга ябуулсанынь, 1889 оной июлиин 29-дэ Приамурийн генерал-губернатор барон Корфын зүгөөс зүбшөөл үгтэжэ, 1890-1892 онуудаар дацанай 5 сүмэ сэлбэн шэрдэгдээ, дацанай хушалта төөсоор сэлгэжэ, ногоон шэрээр шэрдэгдээ, мүн тойроод байсан хашаа хорёо шэнээр баригдаа.

1889 оной тоололгоор дацанай приходто: эрэшүүл – 538, эхэнэрүүд – 511, хамтадаа – 1049 хүн байсан. 1885 ондо шэрээтээр сунгагдсан габжа, гэлэн лама Доржо Цыгунэй гэгшэ иланганя нэрэ хүндэтэй байсан. 1896 ондо XI Бандида Хамба Чойзин Доржо Юрөөлтын аянда гарахада, ойр зуура тушаалын эзэлээ. 1897 ондо Россин хаанта засагай албатанаа тооллогын ажалда хабаадалсасан. Ацынгаа дацанда цанид шойрын ба эмэй сургуулинууды нээсэн габыятай. Ород-япон дайн соогуур шархатасан сэрэгшэдтэ ба тэдэнэй гэр бүлэнүүдтэ тусаламжин жүс байгуулсан.

1905 ондо XIII Далай ламада мэргэхыгөө буряад ламанарай түлөөлэгшэдэй тоодо Ацын дацанай

гэлэн лама Ширав Мирон Лайдабай ошолсоо. Ацын дацан эгээ үндэр хүгжэлтынгээ үедэ 250 лама хувааргуудтай, 9 сүмэтэй, 2 сургуулитай, хэдэн лама хувааргуудай байрын 60 гэрнүүтэй байгаа. 1911 оной март сарда гэлэн, габжа Аюша Дэмчигэй дацанайнгаа зүгөөс Бандида Хамба Даша-Доржо Этигэлэйдэ Дээдын хайра-үнэмшэлгэ Шэтэ хотодо барюулхадань байлсасан. 1913 оной үбэл буряадай ламын шажантанай түлөөлэгшэдэй Романовтанай хаан түрын 300 жэлэй ойн баяраар Санкт-Петербург ошохо хэрэгтэ, Ацын дацанайхид мүнгэ зөөрин талаар ехэ туса үзүүлсэн. Дэлхэйн 1-тэ дайны үедэ Ацын дацан жиндагтайгаа сугтаа Бүгэдэ буряадай тусаламжин хасын байгуулгада шадаха зэргээрээ оролссон. Тиигэсээр В.И.Ленинэй ударидасан Октябрийн хубисадай удаа засаг түрэ сэлгэгдэжэ, Буддын шажан түрэнэй байдалай ара руу түлхигдэбэ.

1910 ондо дацанда шэрээтээр Доржо Цыгунэй суужа, мүн гэлэн ламанар Аюша Дэлэгэй, Дара-Балдан Цыбденэй, банди Жамбал Цыбигжабай гэгшэд байсан. Ацын дацанай түрүүлшын эшэгы дуганай шэрээтээр түбэд лам байгаад, модон дугандань Ширав Жамса Мүнхын гэгшэ суугаа. Саашанхи шэрээтэнэр гзбэл:

**Галсан Сүндэб соржо ноён – 1786-1791
Намжил Дангүев – 1791-1816
Ринчин Балсанов – 1816-1853
Зана Буянтуев – 1853-1853
Лубсан Цыгунуов – 1853-1873
Жалсан Гэрэлво – 1873-1879
Самдан Баяров – 1879-1884
Доржо Цыгунуов – 1884-1910**

Ацын дацанда хэдэн үедэ эрдэм номоороо суутай ламанар байсан: шанзадба Луучинаас эхилээд, шанзадбанар Чойдон Улзытуев, Ванчинжаб Цыренжапов, Цэдэн-Доржо Мункуев ба бусад. Сэлэнгын ахамад тайшаа Жамбал Дарон гэгшэ 1896 оной майн 14-дэ үнгэрсэн II Николай хаанай шэрээдэ суусны баярта байлсажа, лацаб лама Ванчинжаб Цыренжаповы тэндэ үгтэсэн сээжын ягаан лентээр шагнасан.

1924-1925 онуудаар Ацын дацан эдлэл хогшолтоо хамтын зөөри гэгдэбэш саа, ламанар хурал номоо хурсан зандаа байгаа. 1927 ондо дацанда 89 хувааргууд соролсожо байсан. Зүгөөр 30-аад онуудаар шажан тушаа гүрэнэй хараа бодол эрид хубилжа, Буддын шажантан шөөдбори болобо. Дацанай шэрээтэ, соржо Данзан-Ринчин Ласангоев ба шанзадба Лубсан-Зундуй Борзогоев гэгшэдэй үгэсэн 1931 оной тоосоогоор Ацын дацанай 10 сүмэ дугануудай гадаада, дотоодо эд зөөрин сэн иимээр

ДАЦАН

тоологдоо: Гол дуганай – 23175 тух., Шэгэмүнийн сүмйн – 450 тух., Аюшийн сүмйн – 400 тух., Гүнриг сүмйн – 601 тух., Манла сүмйн – 975 тух., Найдан сүмйн – 825 тух., Дэмчиг сүмйн – 525 тух., Догшодой сүмйн – 950 тух., Шагдар сүмйн – 475 тух., Хурдын сүмйн – 1149 тух. Гээд жиндагуудайнь тоо гэдэл: Атаган отогой эрэшүүл – 150, эхэнэрнүүд – 177; Подгородно отогой эрэшүүл – 33, эхэнэрнүүд – 41; атаган полкын 2-ть эскадроний: эрэшүүл – 44, эхэнэрнүүд – 51 хүн гэгдээ. Харин 1935 оной майн 28-най БМАССР-эй Президиумэй ЦИК-эй №30 тогтоолоор Ацын дацан хаагдажа, Согчин дуган ба бүхы сүмэнүүдынь задалагдан, газарай нюрууда хүргэгдөө. Лама хуварагуудынь гаража ошохонь ошоод, туулгахань туугдаа бэлэй.

Энэр хамаг ем хубилжа байдаг шэнжэтэй хадаг, засаг түрэ дахин сэлгэжэ, ямарш шажан намнагдахыгаа болижо, Буряад ороной Буддын шажантан өөстынгөө мүргэлэй газарнууды сэргээн босхоожо эхилээ. 2007 ондо Ацын дацанай урда сагай жиндагууд элинсэг абанарайнгаа отог дацан босхоохо тухай хэлсээд, сандаргагдасан дацанай түрүүнэйн суурида, Аца горхоной Галуута нуурта шолхондог адагаас 2 модны зайда “Жанчуб” шодон барууна үндэрлүүлээ. Мүн Хан-Хонгор уулын Хамбын дабаанай үбэртэ, урданайн суури болохо Табхарта субарга босхоогдоо. 2008 ондо түрүүшын Бандида Хамба Лама Дамба-Даржаа Заяагийн нирваанда ошсон газарта - Талын Харганаада дурасхаалай субарга баригдажа үндэрлэбэ. Ордоной гадаада ба дотоодо түхөө “Даша Чойнхорлин” шажанай дээдэ сургуулийн зурагай багша Чимид Доржиев эрхим бэрхээр бүтээгээ. Мүн 2014 оной сентябриин 20-до Ивалгын дацанда үнинэй хүдэлдэг хальмаг лама Баатр Чемидовой үүсхэлээр салтыар хүдэлдэг, досоогоо Ногоон-Дара эхын тоогүй олон тарнтай Хүрдэ бүтээгдэжэ, Сагаан-Дара эхын Ордонгой ойрохи хадада табигдаа. Харин Сагаан-Дара эхын баримал дүр уран зурааша, модоор сиилэгшэ Сергей Бадмацыренов гоё сайханаар урлаба. 2012-2014 онуудта хамтаралта Ород гүрэнэй юрэнхылэгшэ В.В.Путинай дэмжэлгээр Хяагтын трактын зүүн хажуугаар, Новоселенгинск сууринаас 6,5 модной зайда, Талын Харганын Сагаан Жалга гэж газарта Сагаан-Дара эхын Ордон баригдажа дүүрээд, арад зондо ехэ баяр болсон. Хамба Лама Дамба Аюшеев бүхы дацангуудай шэрээтэ ламанараар туй мандал үргэжэ, рамнай (рабнай) бүтээсэний удаа Заяа Хамбын тагаалал болсон, Буряадай Буддын шажантанай нангин шүтөөн газарта Сагаан-Дара Эхын Ордон үндэрлэжэ, хуушанай домогто Ацын дацанай иимэ үзэсхэлэн сайхан барилгаар шэмэглэгдэсэн ушараар эндэ сугларсан арад жиндагууды амаршалба.

Буряад ФМ радиогы архиваас.

НАНГИН ДУРАСХААЛ

Миний аба, Бадужинов Цыденжап Бадмацыренович, 1916 ондо, Зүй нутагта, Бадмацыренов Бадужин ба Дымбрыл хоерой бүлэдэ дүрбэдэхи үхибүүн, удаан хүлээгдэһэн хүбүүн түрөө. Табан басагад соо нэгэ хүбүүн, хожомын эгэшэнэртээ, дүүнэртээ ехэ тунатай, манайхаар хэлэбэл «хадань» байгаа юм.

Бадужин баабайн хоер аханар Тамчин дасанда ехэ ламанар байһан. 1936-37 онуудаар хамалганда орожо, гэдэргээ бусагүй юм. Бадужин баабаймни ехэл аханараа хүлээдэг, уулзахаяа болое гэшээ гүб гээд, уйдхардаг байгаа гэжэ, намда хөөрэдэг хэн. Тиигээд абын долоотой болоходо хубараг болохыень тишээ абаашаа. Арбатай байхадаа, гэртээ гүйжэ ершэһэн юм. Эжын, миний, намай иигэжэ хэлэдэг хэн: «Дулаан болоходо, дасанһаан тэрбелдэг болоо. Үдэш болоходонь, ходоол баруун тээшээ хүлээн харадаг хэм, хадын саанаһаа улаан дэгл харагдаал хаань, хүбүүмни аюулгүй хүрээжэ ерээб гээд, ханаагаа амаруулдаг байгаа.» Будаев Пылдоржо нагасынгаа үгөөр аба дасанһаа болижо, Загастайн хургуулида нуража, 1933 ондо долоодохи класс дүүргээд, «Улаан-Ошон» артелидэ счетоводоор хүдэлжэ эхилээ.

Миний абын дайшалхы зам хадаа 1937 онһоо эхилнэ.

1937 оной ноябрьһаа 1938 оной майн 5 болотор Забайкальскаа военн округай Буярад кавалериин 12 кавалерийскэ полкдо жолоошон байгаа. Тиигээд 1938 оной ноябрь харда Ленинградскаа военн округай кавалерийска эскадронай курсант, хожомоо 84 кавалерийска эскадронай отделениин командир болоо юм.

Отделениин командир тагнуулай морин сэргэлдээ эскадронай Ленинградтай В.О. сержант Бадужинов Ц. Б 1939 оной декабрьһаа эхилээд 1940 оной март нара хүртээр белофиннуудтай дайдалдаа. Хожомоо хоер нарын туршада Белоуссиин сэргэй тойрогто (округ) Слуцк хотодо командирска составай курс дүүргээ юм.

1940 ондо декабрьта албаяа дүүргэжэ, гэртээ бусажа ерээд, миний эжы Будаева Цыбижап Будаевнатай айл бүлэ болоод байхадань, хахад жэл болоод лэ Эсэгэ Ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнд эхилээ. Абые тэрэ сагтань албанда татажа 1941 онһоо 1944 он болотор Забайкалийн сэргэй

бригадада, саашаа Дивизионно станци дээрэ «Выстрел» гэжэ курс дүүргэжэ, лейтенант болоходо, маршево ротын командир ябаа. 1944 ондо баруун фронто эльгээгдэхэдээ, лейтенант Бадужинов Прибалтийн фронтын 356 стрелково полкын 50 стрелково дивизиин ротын командиараар албаяа хэһэн юм. Хүндэ хүшэр дайнай дүүрэхэдэ, 1945 оной сентябрьта аба эжын ехэл хүлээжэ байһан ганса хүбүүн, элүүр энхэ, олон медальтай гэртээ ерээ юм. Иимэ аймшагтай дайнай гал дүлэн соо хүбүүнэйнгээ ябахадань, аба эжын ханаагаа ээбөжө байхадаа өөрынгөө түрэлэй Шойнин баабайгаар сэргэм үргүүлжэ, хүбүүнэйнгээ харгые ариудхадаг байгаа. «Дэмбрэл ханаагаа бү зобоо, би хүбүүшни баруун гарһаань баряад байна» - гэжэ Шойнин ламбагай намайда хэлэдэг байгаа. Гэртээ ерээд, Сэлэнгын аймагай сүүдтэ хүдэлөө. Хожомоо «Коминтерн», Сталинай, Лениней нэрэмжэтэ колхозуудта, «Темник» совхоздо ажаллаа. Бургастайдаа абамни бригадиараар, харин эжымни дэлгүүртэ наймаашанаар удаахан хоюулаа хүдэлөө юм. Эжы наймаанайнгаа захаар, колхозойнгоо ажал бултыень хэлсэдэг байгаа. Хони хяргаха, үбһэ сабшаха, лодоон дээрэ тарьяа хийдхэхэ. Абамни сабшалан дээрэ ехэ ажал ябуулдаг хэн. Наһанайгаа амаралтада гаратараа хонишоноор хүдэлөө. Миний аба эжы хоеройм хээгүй ажал үгэй даа. Наһатай болообди гээд минин хуугаагүй, ажалда ябажал байдаг хэн.

Абамнай ехэл зөөлэн, бидэндээ дуратайл байгаа гэжэ ханагшаб. Эжынгээ нэгэтэ хэлэхыень хананаб: «Ши Цыденжаб, үхибүүдээ зоргодонь табинаш, эдэшни миний үгэ дууланагүй, нэгэ бага шабхуурдаха байгаа» хариуадаг байгаа: «Зүб хэлэнш, хойто жэл блог даа, шабхуурдахал байхаб». Балшар бага наһанһаа томо болотороо манай абын

шабхуурдаханаа байха, үхибүүдтээ шанга, хатуу үгэ хэлэхынь хананагүйб.

Манай аба эжы хоер бидэнээ, гурбан үхибүүдээ хүл дээрэнэ гаргажа, айл болгожо табьяа хэн. Сергей ахамни, абымни дайнда ошомсооронь түрөө хэн, Людмила хани нүхэртэйгөө табан үхибүүтэй. Би, Цырен - Дыжит, басагантайб, Долгор - дүү басаган, нүхэрын - Анатолий, хүбүүн басаган хоертой. Мүнөө сагта Бадужинов Цыденжабай үхибүүд, ашанар, зээнэр, гушанар булта айл болонхойбди, саашаа үшөөл, олон дээрээ олон боложо, амгалан мэндэ, аба эжынгээ нэрые дээшэнэ үргэжэ ябахыень хүсэнэб!

Манай аба хүн зондоо хүндэтэй, ажалдаа абьястай, сагаан ханаатай Бургастайнгаа эрхим бэрхэ хүбүүдэй нэгэн байгаа гэжэ, би омогорхоноб.

2016 ондо манай абын зуун жэлэй ойдо зорюулагдаһан «Нангин дурасхаал» гэжэ үдэшэ үнгэргөөбди. Энэ ехэ хайхан хэргые Бургастаймнай «Баялиг» ТОС-ой гэшүүд дайнай ба ажалай ветерануудай нэрыень мүнхэлжэ жэл бүри иимэ ажал ябуулна. Би өөрынгөө, абымни аша зээнэрэй талаһаа хүндын еһоор ехэ баярые хүргэнэб, хайн даа Бургастайгаархимни! Тоонто нутагайнгаа түүхые, еһо заншалые,

ажалша бэрхэ зонойнгоо намтарые доодо үетэндээ харуулжа, хэлэжэ, дамжуулжа, нутагаа дээшэнэ үргэжэ, хайжаруулжа байһан ажалтай саашаа урагшатай байхань болтогой!

Цырен-Дыжит БАДУЖИНОВА
Дайнай ба ажалай ветеранай
Бадужинов Цыденжап
Бадмацыреновай басаган.
Сэлэнгын аймагай
Бургастай нутагай.

НИМА БУДАЦЫРЕНОВИЧ САМПИЛОВ

– ТҮҮХЫН БАГША, БАГШЫН
АЖАЛАЙ ВЕТЕРАН, СЭРЭГЫ ОФИЦЕР

Центирлэн урдасан Сүхэ мурэны эрьедэ, Тахилгата Баян Харын үвэртэ, хайлаас, мойлоор бүрхөөгдэнхэй Сүхын Тагалцар оршоодог юм. Центир уняар дундаас зэрэлгээтэн харагдана түрсэн нютагым бараа. Угаасаа мандаа заяагдасан, ууган багымнай нютаг!

Үргэн талын дундахана, Гарман нуурым эрьээр галуу шувууды ганганаан, ргэмэл шувууды жэнгирээн, ургы цэцэгүүды урихан хангал, ая гангын амтатайхан хончуу, аргал уняары гашуухан утаан, халахай, сахилдагы ариухан үнэр. Элинцэг хулинцагымнай алтан тоонто, эжы абымнай үссэн нютаг...

Энэл даа, Нима Будацыреновичэй тоонто.

Нима Будацыренович 28 оной февральин 15-да Сэлэнгын аймагы Сүхын Тагалцар нютагта таряачан айлай бүлэдэ түрөө. Үбгэн абань Баваа(Бабасан) ехэ чадалты хасаг хүн байсан.

Шэтэ хотодо ойрхон зуур алба хэжэ, атаман зиндаатай олсон намтартай. Нима Будацыренович Цайдамы долоон жэлы сургуули, сүлээрнь Сэлэнгэдэ 8 класс дүүргээд, 1944-1947 Ноёхондоо колхоздоо ажаллаа. Алич талаараа бэрхэ, шударгы, эдэбхиты,

дуулаха, хөөрэхэ, зүжэгтэшые наасаха талаан бэлигты байсанаас 1950 ондо Хяагтын культпросвет сургуулида үзэжэ гараад, Сэлэнгынгээ аймагы культпросвет отделын инструктэрээр хүдэлөө. Үндэр эрмэлзэлты, цаашаа сураха зорилготы Нима Будацыренович 1952 ондо Иркутскэ Дээдэ авиационно училищин (ИВАТУ) курсант болоо.

Тэрэ сургууляа дүүргээд, Марийска АССР Йошкар-Ола хотодо агаарай флотто албаа хэнэ. Техник лейтенант боложо МИ-15 истребительнууды ниисэлгэдэ бэлэсдэг, ондооч газараар командировкодо ябажа, амжалтатый ажаллаа. Хаанач ябааб, ямарч газараар хүдэлөөб олон нүхэдты, ходоодоо хүндэты, оролдосты бэрхэ, үнэн жэшээ харуулжа ябадаг хүн байгаа.

Нэгэтэ сэрэгийнгээ ажалаар Шэтэ очоод ябатараа, нютагынгаа Октябрь Гомбожапович Бадмацыренов, унаган нүхэртэгөө уулзачоо. Октябрь Гомбожапович басал авиатор гражданска авиациин мэргэжэлтэн...

Ямар ехэ баяр болооб гэжэ санан, санан хөөрэдэг сэн. Тэрэ цагта одоол чадалтыхан, бэрхэ, дорюун, хүсэл зориг түгэлдэр, соло дуудамар цэвэрхэн үндэр гоёнууд нютагы хүбүүд ябаал даа, нэгэнь сэрэгы авиациин, нүгөөдэнь граждан авиациин залуу мэргэжэлтэд.

1953 он. Наснынгаа нүхэры золгож, Мария Нимаевнатыгаа гэр бүлэ болоо. Мария Нимаевна биологиин, химиин бэрхэ багша, багша-методист, сургуулийн завучаар, РАЙОНО-гы методистаар амаралтадаа гартараа хүдэлөө.

Мария Нимаевна ехэл нарин журамты, шабинартаа хүндэты, абьяасты, аргагүй харуясалга ундэрты, томоотой түбшэн занты, ялас гэмэ жэшээтэ багша. Мүнөөшье 92 настай, үри бээнэрынгээ, ача зээнэрынгээ дулаахан дүхэриг цоо, дэлхэйн гурбан зөөлэны үзэжэ жаргана.

Нима Будацыреновичэй хүдэлөөгүй газар үгы. Хяагтын музейн эрдэмы хүтэлбэрилэгшээр, политическэ эрдэм дэлгэрүүлхэ бүлгэмүүдтэ лекторээр. Үшөөч мэргэжэлээ дээшэн хүржөөх гэжэ БГПИ орожо, түүхын багша боложо гараа.1967 ондо Ивалгын аймагай, Оронго нютаг буужа, наснынгаа амаралтадаа гартараа багшаараа хүдэлөө.

Нима Будацыренович, Мария Нимаевна хоёр ёсты өөрынгөө ханалаа табимаар жэшээгээрээ томооты, ажалча бэрхэ, зохид хүндэмүүчэ занты хүбүүн, гурбан бацагады хүмүүжүүлээ.

Татьяна Нимаевна – эмчэн, Геннадий Нимаевич – инженер электронщик, Ольга Нимаевна, Ирина Нимаевна – Эрхүүгэй дээдэ сургуули дүүргэжэ гараад, амжалтатый ажалланад. Сэсэгма Сампилова багшын ажалы ветеран Ача зээнэрээр баян. Сайн жэшээтэ, золты булын жаргал хаанач яабал, түрэл тоонтотыгоо, түрсэн нютагтыгаа хүйсөөрөө холбооты.

Нютагынгаа нэры суурхулжа, тоонто гуламтынгаа хии мориинь дээгүүр хийсхүүлжэ явсан хүнүүды нэгэн - Нима Будацыренович Сампилов болоо.

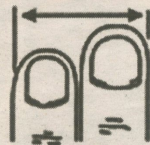
Сэсэгма САМПИЛОВА
Багшын ажалай ветеран.

Уртын хэмжүүр

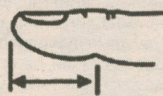
Хуруу	2см
Сөөм	15-19см
Төө	18-22см
Тохой	32-40см
Дэлэм	70-80см

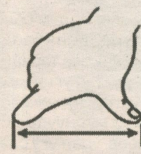
НЭГ ХУРУУ

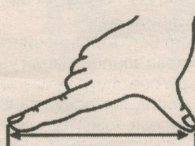
ХОЁР ХУРУУ

ХҮХ

МУХАР СӨӨМ

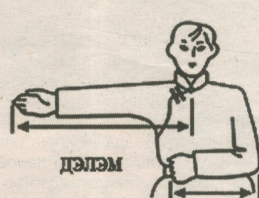
СӨӨМ

ТӨӨ

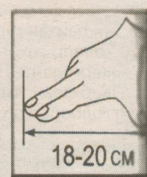
ҮЗҮҮР ТОХОЙ

МУХАР ТОХОЙ

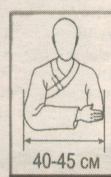
АЛЦ

ТӨӨ

МУХАР ТОХОЙ

ҮЗҮҮР ТОХОЙ

БАТО АЮШЕЕВАЙ ЗҮРХЭНЭЙ МҮРНҮҮД

Бато Ринчинович Аюшеев Сэлэнгын аймагтай Жаргаланта нутагта 1958 ондо түрхэн намтартай.

Жаргалантынгаа дунда хургуулийн нэгдэхийн классай үүдэ нээж ороходонь, эрдэмэй дээжэ «А» үзэгтэ, бэшэгтэ, эрдэм бэлгитэ хургаһан түрүүшын багша Мария Гунгаевна Баниева тэрэниие эхэ мэтэ энхэргэнээр угтан абahan юм. хургуулида хуража ябахандаа, түрүүшынэй мурнуудые бэшэһэн Бато Аюшеев, уран үгэ олзолжо, шүлэгүүдые зохиожо ябаа юм байна. Бато Ринчинович мүнөө сагай шэнжэдэ хоёр тэгшэ хэлэн дээрээ шүлэгүүдые бэшэдэг юм. хургуулийн наһанһаа, бури залууһаан абажа бэшэдэг байһан гэшэ... Шүлэгүүдын уян нугархай хэлэтэй, онсо өөрын маягтай, үгэ холбуулгын тусхай маяг-стилэтэй.

хургууляа дүүргээд, сэрэгэй алба хэжэ ерээд, нутагтаа мал ажалда хүдэлһөөр. Ажалша, малша, солотой, түрэл нутагайнгаа хурьһэтэ газарые эхсэн, ямаршые ажалда хамсыгаа шуун ороһон хүн гэшэл даа. Нүүлэй 20 жэлэй туршада Любовь Бальжинимаевна Найдановаг фермерскэ ажахыда хүдэлнэ. Мүнөө Бато Ринчиновичин ажабайдалай урасхалда сугтаа хураһан нүхэднй урагшатайгаар хабаадажа, илангаяа Любовь Бальжинимаевна Найданова, хургуулида бэшэжэ эхилһэн дэбээр сооһоонь шүлэгүүдые хараад, эхэ хүсэл оролдолго гаргажа «Пянящий дүх ая-ганги», «Хүнэй наһан» гэхэн хоёр ном хэблүүлжэ гаргахадань ехэтэ туһалһан, дэмжэһэн юм.

Нутагай шорой алтан гэдэг. Тиймэһээ Жаргалантаархид нутагайнгаа хүбүүнэй шэнэ номуудай баярта зүрхэ сэдхэлээ доһолгон, баярлажа номыень угтан бааа һэн.

Бэшэгэй эрдэмэй доктор Е.Е.Балданмаксарова гэжэ нутагайнгаа хүбүүнэй шүлэгүүд тухай хэлээ һэн: «Батын шүлэгүүдые уншаад байхадаа, Жаргалантынми аягангаар хангалтан тала дайда, ягарма тэрэлжэ, тэрэнгийн һөөгүүд, булжамуур шубуухайн шэнгэхэн аялга дуун шэхэндэмни элихэн дуулдажа, нүдэндэмни харагдахал гэнэ. Хүн бүхэн энэ алтан дэлхэй дээрэ минин түрөөгүй, өөрын хуби заяатай, энээхэн ажабайдалдаа тон хэрэгтэй үйлэ бүтээжэ ябана. Хүндэтэ эхидээ,

Лхамасу Ринчиновнада зориулжа түрүүшынгээ ном бүтээһэн юм. Ажабайдал гэшэ - агууһаа юртэмсэ, Энэ дэлхэйн эзэд - хүнүүд, Хүн бүхэн өөрынгөө амидын жаргалые гамнажа, алган дээрээ бөөмэйлэн ябана, БАМ-ай барилгашадта зориулһан, нангин байгааһаа найжалан байа, түрүүшын дуранай дэлбэхэн - сээсүүд тухай, һайн үйлэ хэрэг бүтээжэ ябая гэхэн удхатай шүлэгүүд би. Илангаяа сугтаа хураһан, бага наһандаа наадаһан нүхэдтөө зориулжа бэшэһэн шүлэгүүдын хүнэй сээжэ зүрхэ хайлуулан уяруулна».

Бато Ринчиновичта нутагагайнгаа арад зонһоо, манай уншагшадтай зүгһөө элүүр энхые, амжалта, урма зориг, зохиолнуудтань дали жэгүүр хүсөөд, хожомоо шэнэ шүлэгие, расказуудые бэшэхын, уншагшадтаа, нэгтэ бэшэ баясуулжа байха бээ гэжэ найданабди.

ЗҮРХЭНЭЙ МҮРНҮҮД

Алтан дэлхэйн алган дээрэ Ажаһууа тоонто би. Ажабайдалай долгин дээрэ Арюн сагаан хэрэг би.

Хэһэн хэрэгээ хэмжэжэ ябаха Хэшэгтэ ухаан бодол би. Хэмжэһэн бариһанаа хэлсэжэ ябаха Халуухан нугархай хэлэн би.

Хэлэжэ абаха хэлэн доро Хурса үзүүртэй гуурһан би. Үзүүртэй хурса гуурһан доро Үзэжэ шудалха хуудһан би.

Энээхэн багахан суглуулбари соогоо Эблүүлэн буулгаһан мүнүүднй Уншагшадтай зүрхэ сэдхэлые Уяруулан хүлгүүлжэ, дайраһай даа.

ЖАРГАЛАНТА НЮТАГНИ

Аршаан булагаа бурылһан Абын хэшэг дамжуулан Жэнхэни хайхан гуримаа Жэгдэ тодоор сахиһан Жаргаланта хайхан нутагнй Жабхалан, амгалан хуугыш даа Доодо голоороо долгитһон

Дээдэ нугаараа бадарһан Баян-Зүрхэн уулая Баран зоноороо тахиһан Жаргаланта хайхан тоонтомни Жаргалтай, буантай байгыш даа Бүхэнэй Мүндэгэр эхитэй Баруун бэээрээ Захатай Баабайм түрхэн нутаг юм даа Жаргаланта аруон дайдамни Жабарлан,жабарлан байгыш даа.

ХҮНЭЙ НАҢАН

Хүнэй наһан ... Хүнэй наһан жэгтэйл гэшэ даа! Хуу бараниие хүсэжэ бэшэһэн, Хамаг юмые хадуужа абahan, Хурдан номой хуудһан бэшэ. Хэтын заяада хүүжэл байһан, Хадын хаяада харьялжа байһан Хара далайн долгин бэшэ. Хүнэй наһан...Хүнэй наһан... Хүнэй наһан жэгтэйл гэшэ даа! Хүхын солгёон дуун мэтэ, Хатуу шулуун орьёл дэгүүр Халуун зүрхөөр дабшажа абahan хуби заяан Хүрһэтэ дэлхэйн нюрған дээрэ, Хүхэрэгшэ тэнгэрийн хүнжэл доро Хэдэн сагай урасхал соогуур Хүсэ шадалаараа хүлбэржэ абahan хуби заяан!

Хүнэй наһан... Хүнэй наһан баяртайл гэшэ даа! Хул дээрээ хүрдыхэ зуураа, Хөөрэн баясан ургаха тумаа Хамар амаа шангаар сохижо, Хэды унажа бодожо абahan Хөөрхы жаахан Гүлмэр наһан! Хүгүэд хүбүүд нүхэд дундаа, Хүйтэн үбэл, халуун зундаа, Хамта сугтаа гүйлдэжэ абahan Хүйхэр жаахан Гүлмэр наһан! Хүнэй наһан баяртайл гэшэ даа! Хүн болохо багаһаа гэдэгтэл, Хүсэ шадалаа хумин гаталжа, Холшор зангаа хубилгажа абahan Хонгор хайхан Халуун хаһа! Хамаг юмэндэ харюу бэдэржэ, Хараһан бариһанаа хадуун абажа, Хабарай сагта сээсгэтэл һалбаржа, Ханхиуур хүгжэм доро хатаржа абahan

Хангайдай баян Халуун хаһа! Хүнэй наһан... Хүнэй наһан хайраһайл гэшэ даа! Хүн боложо ябаха үедөө, Хуулийн наһаа хүсэжэ хирэдээ, Хуурмаг аашын хүндые мэдэнгүй, Харанхы манан соо төөрижэ абahan Халагай ехэ хайран наһан! Худал үнэн хоёрые илгангүй, Хүсэд юмэ үзэжэ үрдингүй. Хэшэг гэшые хэлсэжэ ойлгонгүй, Хэлтэгы харгыда халтиржа абahan Хажараар ехэ Хайран наһан!

Хүнэй наһан...Хүнэй наһан... Хүнэй наһан хайраһайл гэшэ даа! Хомхой хобтогой хорондош абтаха, Хобой шэрүүн хойшолонгые алхажа

Хараал шэрээлэй хашаланиие дабажа, Хэзэадэш сэнтэй Халаг наһан! Хабсагай хадын хаяагаар ябahanдал, Хурса хутагын үзүүртэ байһандал, Худхажа сэдхэлээ,зүрхээ доһолжо, Халуун хүйтэниие үзэжэл ябahan Ходоодо үнэтэй Залуу наһан! Хонгёо дуугаа аялгатуулан татажа, Хошон зугаа үгэнүүдээ гаргажа, Хоёр халуун зүрхээ ниилүүлжэ, Холо ойрын нутагуудаар ябahan Залуу наһан! Хүнэй наһан ...Хүнэй наһан...

Хүнэй наһан жаргалтайл гэшэ даа! Хөөрхэн жаахан хүбүүдые түрэжэ, Хүүгэд,басагад үриез үргэжэ, Хүлһеень дүрөөдэ дүмүүхэн хүргэжэ, Хүн зоноо үргэлжэлүүлжэ абahan Сарюун хүсэ талаан! Хүлһөө адхан,хамсыгаа шуужа, Хүдэлмэри дээрээ хүүдэржэжэ байһан Хүн зонойнгоо хэрэгие бүтээжэ, Хатуу зориггоо баталжа абahan Хэсүү дорюун Хүсэ талаан! Хүнэй наһан...

Хүнэй наһан буантайл гэшэ даа! Хэһэн хэрэгээ хэтын заяандаа Хэлсэжэ, хүртөөжэ, бултанда дамжуулжа, Хэшээлжэ, зориулжа, угаа һануулжа. Хүүгэд хүбүүдтэ абahan Хүндэ ехэтэ Наһанай буян! Хүнэй наһан... Хүнэй наһан...

Хүнэй наһан буантайл гэшэ даа! Хүгшэрэн, үндэр наһатай боложо, Хэбтэри, хоолой зөөлэниие золгожо, Хүүгэд хүбүүдээ, ашанаараа хаража, Хул гараа эльбэжэл абahan Хүсэхын ехэ үтэлхын дабаан! Халуунхан сайгаа амталан уужа, Хамархан дороо дугаа дуулажа, Хүгшэрэхдөө, хүүгэд шэнги боложо Хоршогорхон бэээ шэрэжэ абahan үтэлхын дабаан!

ХҮГШЭН ЭЖЫМНИ

«Харашые һаа, Хаанай зог, Бөрүшые һаа, Богдын зог», - гэжэ, Харахан сайгаа халууханаар уужа, хуугша бэлэй, хүгшэн эжымни.

«Хүниие баһахадаа, хара тархияа баһаха, Хүндэ туһалхадаа, хара бээдээ туһалха», - гэжэ, Хэлэжэ хуугша һэн, эрхиеэ мухаруулжа, Хайрата минии хүгшэн эжымни.

Һайн мориндо эзэд олон, Һайн хүндэ нүхэд олон юм, -гэжэ, һаруул сэдхэлтэй хүгшэн эжымни, һайниие хэжэ ябахые хургадаг бэлэй.

«Тэнэг хүндэ магтуулжа байнхаар, Сэсэн хүндэ хараалһан дээрэ», - гэжэ, Үхибүүн ябahan намхандаа хандажа, Үргэн дэлхэйн бүхы һайниие Үршөөдэг юм һэн, хүгшэн эжымни.

Жаргалантын
номой сангай дурасхаалай
дэбэрһээ

Захирал-юрэнхы эрхилэгшын уялга дүүргэгшэ Н.Б. Цыбикова Сэлэнгын эрхилэгшэ Б.С.Жанданова

Типографин хаяг: 670000, Улаан-Үдэ хото, Борсоевой гудамжа, 13 Түсбөөр хэблэлдэ тушаагдаха саг: 22.10.2020 он, 17.00; бодото дээрээ: 22.10.2020 он, 17.00;

1879-дэхи дугаартай захил. Хэһэг - 999. e-mail: bairma.zhantsanova@yandex.ru Тел.: 89024550332

